

Mnenje mladih o Zakonu o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov

Poročilo spletne ankete

Pripravila: Nina Rogelj
Maj 2014

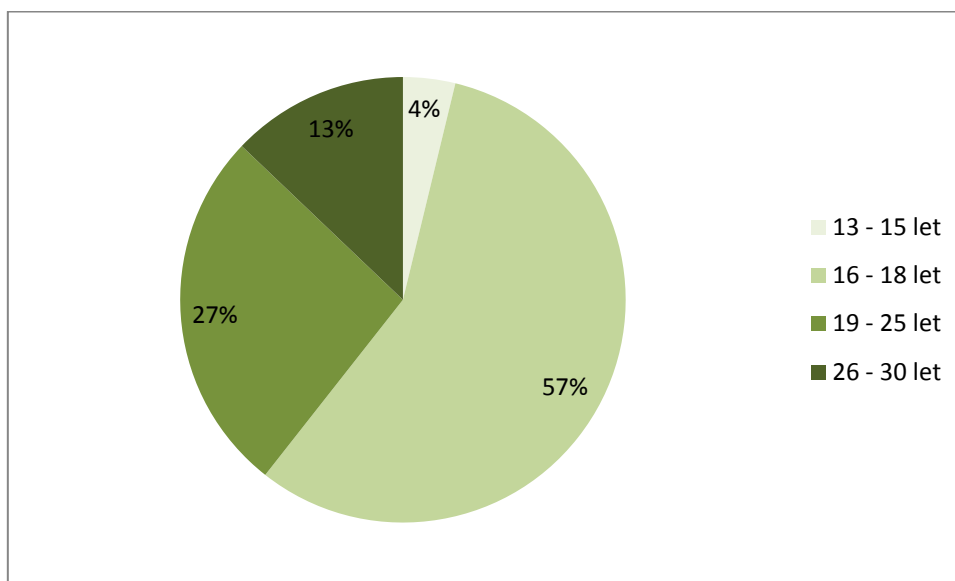
KAZALO

SPLOŠNO O UDELEŽENCIH ANKETE	2
UČINKOVITOST ZAKONA O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IZDELKOV	3
Ocena zakona na splošno	3
Učinkovitost posameznih elementov zakona.....	4
IZVAJANJE ZAKONA	6
PODPORA POSAMEZNIM ELEMENTOM ZAKONA.....	7
SPREMEMBE TOBAČNEGA ZAKONA.....	9
Podpora spremembe zakona	9
Predlogi udeležencev	13

SPLOŠNO O UDELEŽENCIH ANKETE

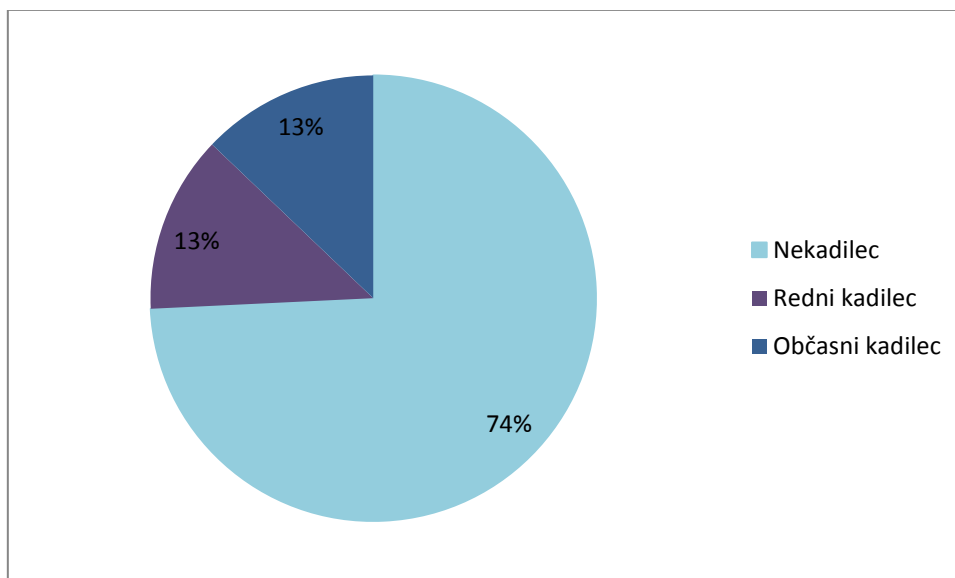
Anketo je izpolnilo 132 mladih, od tega 82 žensk in 50 moških.

Starost udeležencev

Iz grafa je razvidno, da je anketo izpolnilo največ udeležencev v starosti 16 do 18 let, najmanj pa udeležencev v starosti 13 do 15 let.

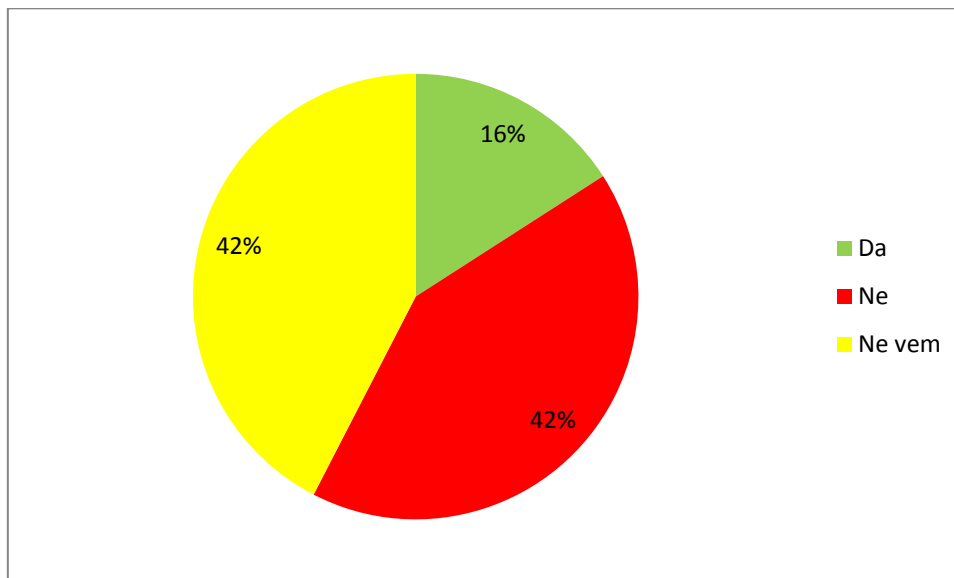
Od tega je 74% udeležencev nekadilcev, 13% občasni kadilcev in 13% rednih kadilcev, kar prikazuje tudi spodnji graf.

UČINKOVITOST ZAKONA O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IZDELKOV

Ocena zakona na splošno

Ali se ti zdi, da je trenutni tobačni zakon dovolj dobro zastavljen?

Le 16% udeležencev meni, da je trenutni tobačni zakon dovolj dobro zastavljen, med tem ko se 42% udeležencev s tem ne strinja, zelo veliko pa jih je ostalo neopredeljenih.

Tisti, ki menijo, da je trenutni tobačni zakon dovolj dobro zastavljen, so izpostavili predvsem naslednje:

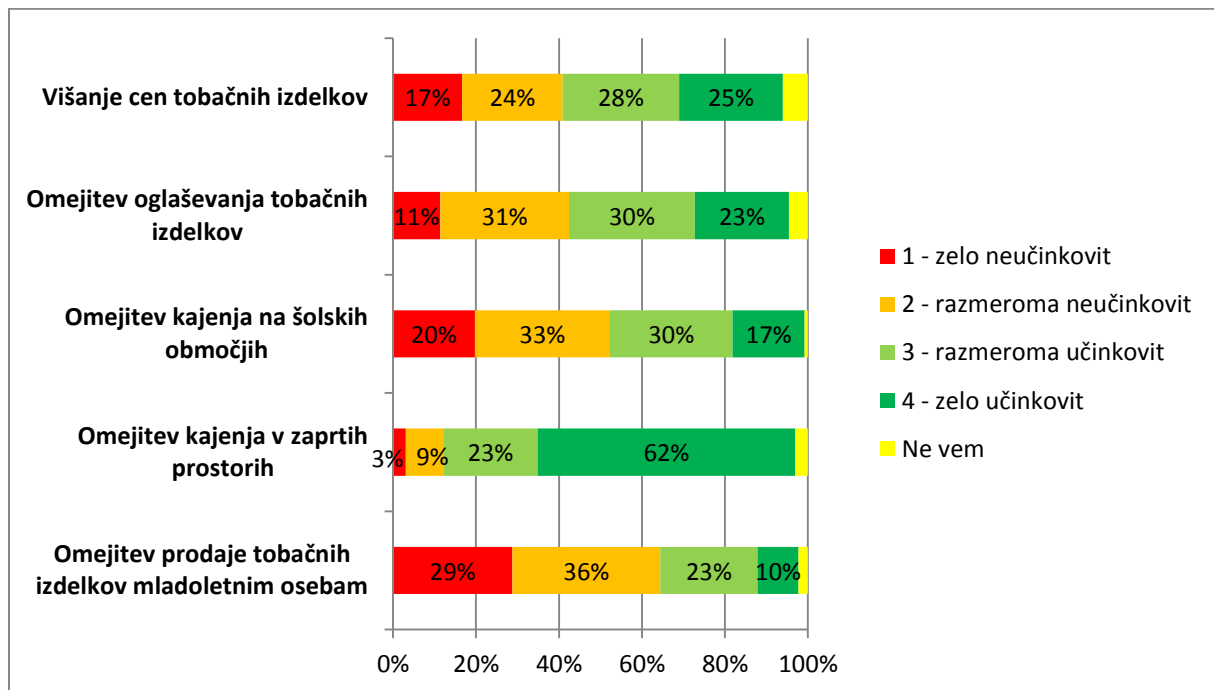
- Zakon je jasen, večina ga upošteva.
- Zakon pokriva vse glavne elemente povezane s tobačnimi izdelki (določa vse potrebne parametre za omejevanje negativnih vplivov kajenja na pasivne kadilce (otroke in odrasle), omejuje količino vsebnosti nevarnih snovi, prepoveduje neposredno oglaševanje tobačnih izdelkov in določa dovolj visoke kazni).
- Ker zakon prepoveduje kajenje v javnih prostorih in državi prinaša prilive v državno blagajno z visokimi trošarinami na tobačne izdelke.
- V preteklih letih se je zmanjšalo število kadilcev.

Tisti, ki menijo, da trenutni tobačni zakon ni dovolj dobro zastavljen, pa so svoj odgovor obrazložili z naslednjimi trditvami:

- Zakon premalo regulira dostope mladoletnim osebam, saj so tobačni izdelki še vedno preveč dostopni. Poleg tega je zakon osnovan na subjektivni oceni starosti kupca s strani prodajalca, zaradi česar prihaja do množičnih kršitev prodaje mladoletnim osebam.
- Zakon ima preveč pomanjkljivosti, je preohlapen in je v njem še vedno veliko lukenj, ki jih tobačna industrija in prodajalci tobačnih izdelkov izkoriščajo v svoj prid (še zmeraj se omogoča promocija tobačnih izdelkov, zakona ne pokriva nekaterih novih tobačnih izdelkov, poleg tega določene prepovedi vseeno vsebujejo tudi izjeme od prepovedi).

- Težava na področju sankcij – tako v primeru kajenja na šolskem območju plača kazen šola, namesto kršitelja.
- Denarne kazni za kršitve zakona so prenizke.
- Težava zakona je, da se ga ne upošteva in se ga množično krši.
- Prenizke trošarine, zaradi česar je tobak preveč dosegljiv.
- Predragi tobačni izdelki.
- Dovoljevanje barvnih škatlic cigaret, ki preveč privlačijo poglede otrok in izgledajo kot škatlice bonbonov.
- Premalo aktivnih ukrepov za zmanjševanje števila kadilcev.
- Omejitev prodaje tobaka mlajšim od 18 let – nekateri so mnenja, da bi bilo potrebno zvišati mejo na 21 let, drugi pa na 16.
- Nadzor ni dovolj oster.

Učinkovitost posameznih elementov zakona

Iz zgornjega grafa je razvidno, da udeleženci menijo, da je najučinkovitejši element zakona omejitev kajenja v zaprtih prostorih, za katerega jih 85% meni, da je zelo učinkovit ali razmeroma učinkovit. Najbolj neučinkovit element pa je po njihovem mnenju omejitev prodaje tobačnih izdelkov mladoletnim osebam, saj ga je kar 65% udeležencev označilo za zelo neučinkovitega oziroma razmeroma neučinkovitega. Tudi ostalim elementom je bila pripisana relativno visoka neučinkovitost – pri elementu višanja cen tobačnih izdelkov se 41% udeležencev strinja, da je zelo oziroma razmeroma neučinkovit, pri omejitvi oglaševanja tobačnih izdelkov jih tako meni 42%, pri omejitvi kajenja na šolskih območjih pa 35% udeležencev.

Komentarji udeležencev:

1. VIŠANJE CEN

Nekateri udeleženci se strinjajo, da je višanje cen tobačnih izdelkov učinkovit ukrep, saj posledično pomeni zmanjšano kupovanje tobačnih izdelkov. Poleg tega nekateri menijo, da je ukrep še posebej učinkovit za mlajše otroke in najstnike, ki bi jih visoka cena tobačnih izdelkov odvrnila od nakupa letih. Nekateri pa menijo, da se cene višajo prepočasi in zato nima zelenega učinka, torej zmanjševanja kupovanja tobačnih izdelkov. Drugi pa tudi pravijo, da ta ukrep sploh ni učinkovit, saj bodo zasvojeni kadilci še vedno kupovali tobačne izdelke ne glede na njihovo ceno, edina posledica pa bo znižano blagostanje kadilcev.

2. OMEJITEV OGLAŠEVANJA TOBAČNIH IZDELKOV

Nekaterim se zdi omejitev neučinkovita, saj menijo, da bi se tobačni izdelki še vedno dobro prodajali navkljub zmanjšanju oglaševanja. Udeležencem, ki se zdi ukrep učinkovit, pa so mnenja, da manj oglaševanja posledično pomeni manjši vpliv na ljudi in manjšo prodajo tobačnih izdelkov in obratno – bolj kot se izdelek oglašuje, večja verjetnost je, da bodo ljudje ta izdelek kupili. Vseeno pa se nekaterim udeležencem zdi, da je možnosti za oglaševanje kljub omejevanju veliko. Neposredno oglaševanje se s strani tobačne industrije redno izvaja na območjih blizu izobraževalnih ustanov in na zabavah, kjer se promovira tobačne izdelke, ponuja nagradne igre ter izvaja ankete. Poleg tega je težava tudi prikrito oglaševanje, ki ga je težje odkriti in definirati.

3. OMEJITEV KAJENJA NA ŠOLSKIH OBMOČJIH

Veliko udeležencev komentira, da se ta ukrep množično krši (s strani učencev in tudi profesorjev) in da sankcij za kršenje ni.

4. OMEJITEV KAJENJA V ZAPRTIH PROSTORIH

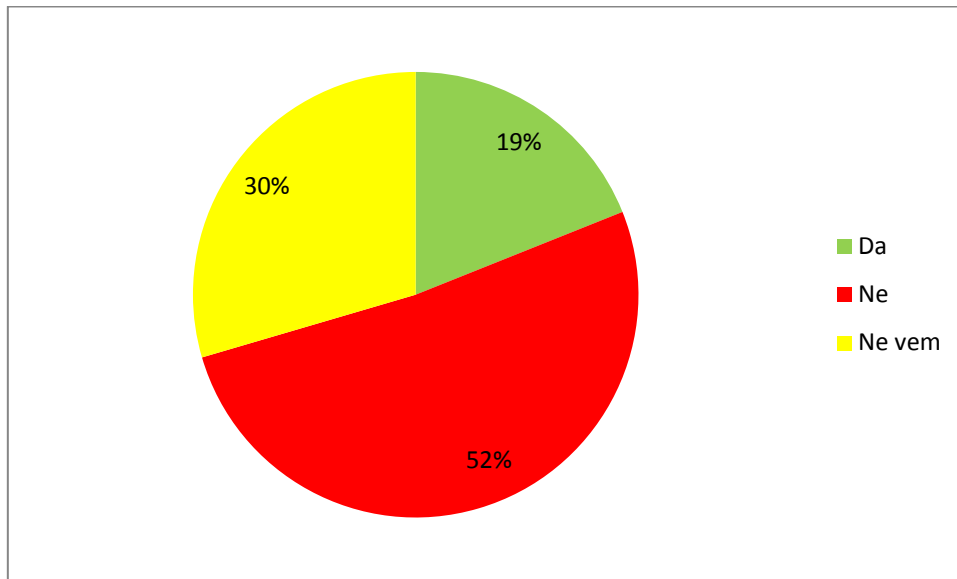
Udeleženci so pokazali zelo pozitiven odziv glede omejitve kajenja v zaprtih prostorih, saj so ga ljudje povečini dobro sprejeli in se močno upošteva. So pa bile omenjene posamezne izjeme, ki se tega včasih še zmeraj ne držijo.

5. OMEJITEV PRODAJE TOBAČNIH IZDELKOV MLADOLETNIM OSEBAM

Gre za element, ki je večinsko sprejet kot neučinkovit, saj so mladoletnim osebam tobačni izdelki izredno dostopni – v trgovinah in trafikah ne pregledujejo osebnih dokumentov in se ne zmenijo, koliko so stari kupci. Poleg tega mladoletni lahko dobijo tobačne izdelke od polnoletnih oseb.

IZVAJANJE ZAKONA

Ali se ti zdi, da se trenutni tobačni zakon dovolj dobro izvaja?

Kar 52% udeležencev meni, da se tobačni zakon ne izvaja dovolj dobro, medtem ko jih le 19% trdi, da se zakon izvaja dovolj dobro.

Tisti udeleženci, ki so mnenja, da se zakon izvaja dovolj dobro, to utemeljujejo z naslednjimi trditvami:

- Vedno manj ljudi kadi.
- Skoraj vsi upoštevajo zakon.
- Nekateri elementi napredujejo v pozitivno smer, na primer prepoved kajenja v zaprtih prostorih.

Udeleženci, ki menijo, da se zakon ne izvaja dovolj dobro, pa to utemeljujejo z naslednjimi trditvami:

- Zakona se praktično ne izvaja, ni negativnih posledic za osebe, ki ga kršijo, poleg tega pa imajo občutek, da se nadzor ne izvaja.
- Sankcije so premile, le malo prodajalcev se boji glob za kršenje zakona.
- Ne upošteva se tako prepoved oglaševanja, prodaja mladoletnim, prepoved prodaje snusa, kakor tudi omejitve kajenja v zaprtih prostorih in na šolskih območjih.
- Še vedno veliko ljudi kadi.

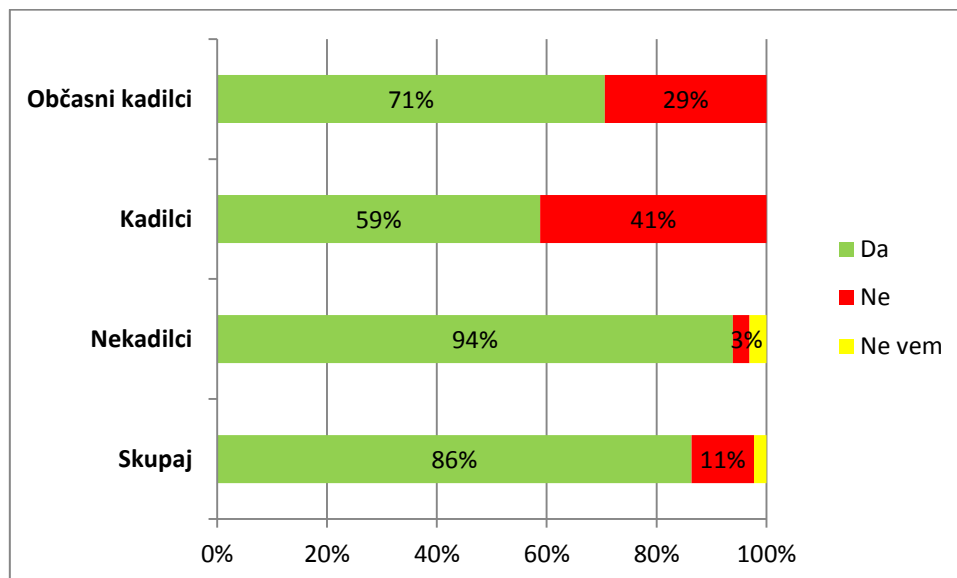
PODPORA POSAMEZNYM ELEMENTOM ZAKONA

Udeležencem je bilo zastavljeno vprašanje, če podpirajo posamezne elemente zakona. Grafi prikazujejo tako skupne odgovore kot posamezne odgovore kadilcev, občasnih kadilcev in nekadilcev, saj nas je zanimalo, kakšna je podpora ukrepov glede na kadilski status.

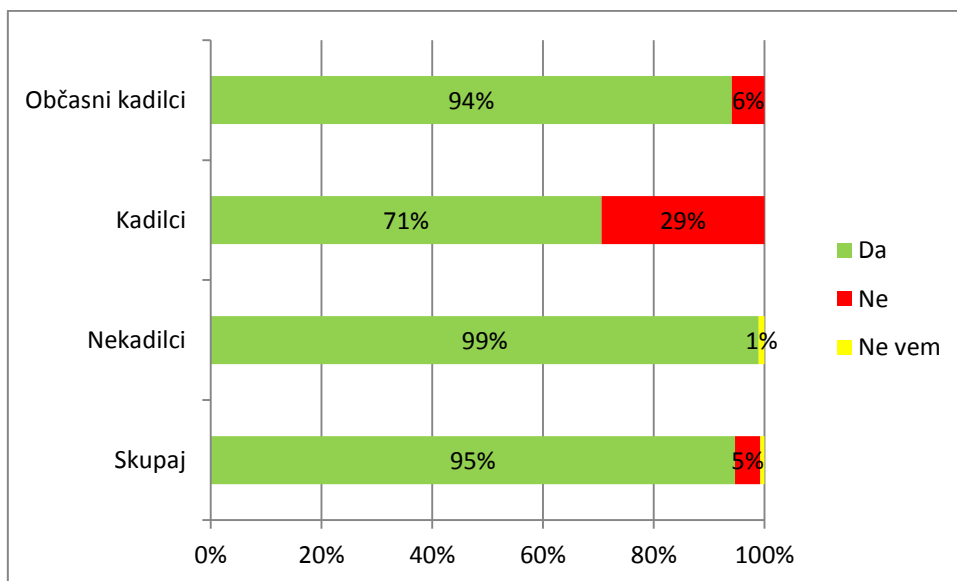
Pri naslednjih grafih je mogoče opaziti veliko razliko v podpori vseh elementov zakona med nekadilci na eni strani in kadilci ter občasnimi kadilci na drugi. Medtem ko je podpora posameznih elementov s strani nekadilcev večinska oziroma pretežna, se pokaže veliko manjša podpora teh elementov s strani kadilcev in občasnih kadilcev. Največja razlika se pokaže pri elementu višanja cen tobačnih izdelkov – ta ukrep podpira 80% nekadilcev, a le 29% kadilcev in 47% občasnih kadilcev.

Klub temu je razvidno, da udeleženci večinsko podpirajo prav vse navedene elemente, kar je razvidno iz spodnjih grafov. Podpora je najvišja pri omejitvi kajenja v zaprtih prostorih (95%), najnižja pa pri višanju cen tobačnih izdelkov (69%).

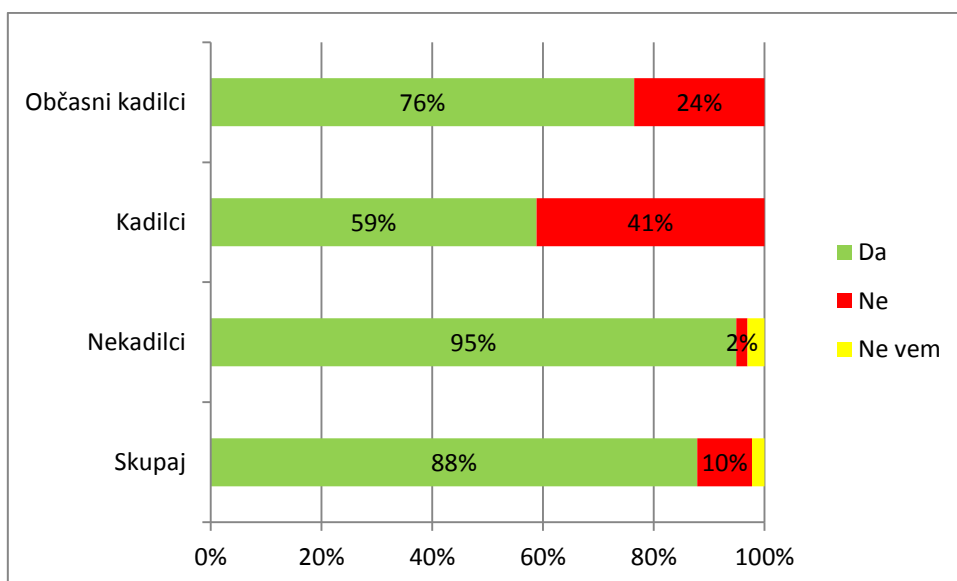
Omejitev prodaje tobačnih izdelkov mladoletnim osebam

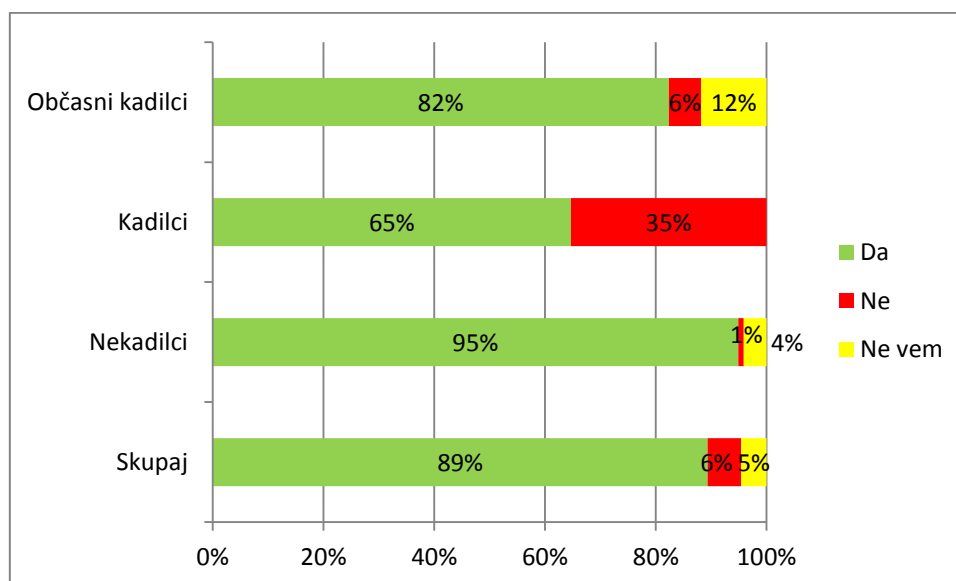
Omejitev kajenja v zaprtih prostorih

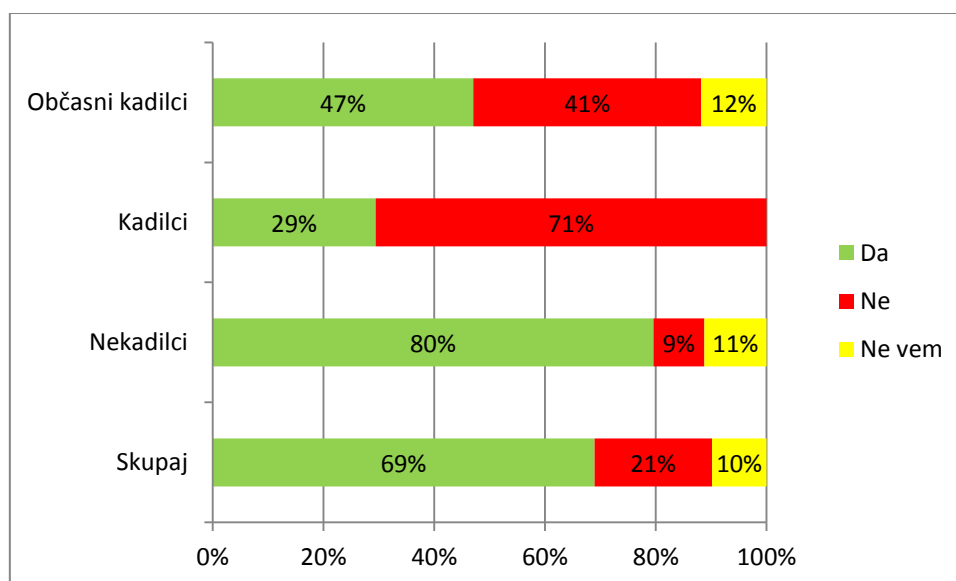
Omejitev kajenja na šolskih območjih

Omejitev oglaševanja tobačnih izdelkov

Višanje cen tobačnih izdelkov

SPREMEMBE TOBAČNEGA ZAKONA

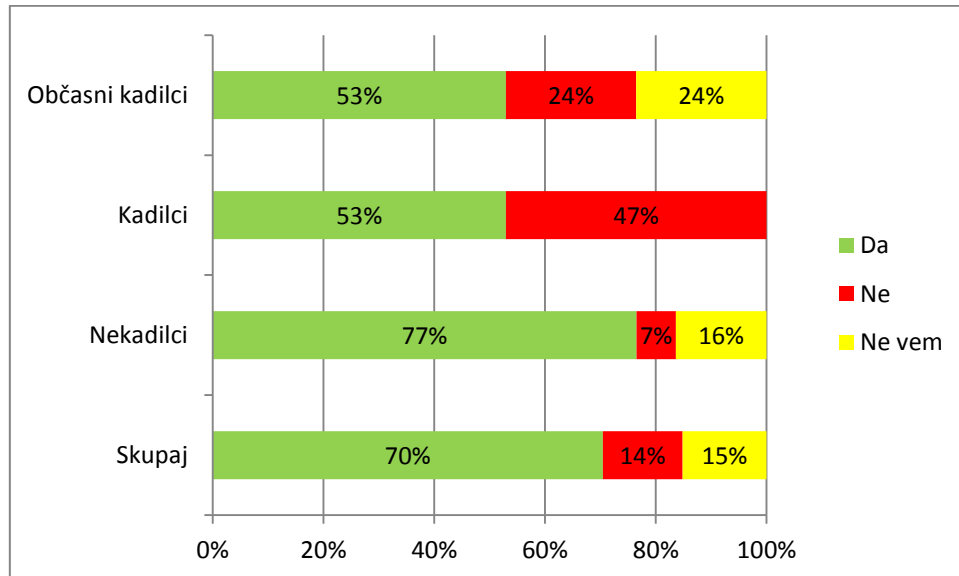
Podpora spremembe zakona

Udeležencem je bilo postavljeno vprašanje, če podpirajo navedene spremembe zakona. Tudi tu grafi prikazujejo tako skupne odgovore kot posamezne odgovore kadilcev, občasnih kadilcev in nekadilcev.

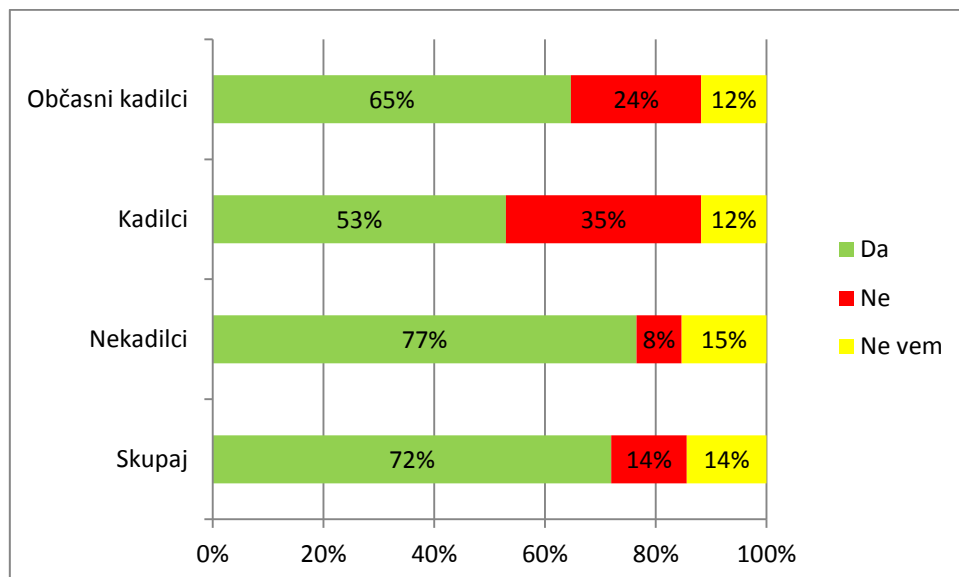
Udeleženci so pokazali izrazito visoko podporo uvedbi licenc za prodajo tobačnih izdelkov (70%), popolni prepovedi oglaševanja tobačnih izdelkov (72%) in prepovedi prodaje tobačnih izdelkov v okolici šol (72%), medtem ko so vsi ostali ukrepi dobili manj kot 50-odstotno podporo. Ponovno je

opazno močno odstopanje odgovorov med nekadilci ter občasni in redni kadilci, kjer nekadilci kažejo veliko večjo naklonjenost predlaganim ukrepom kot občasni in redni kadilci.

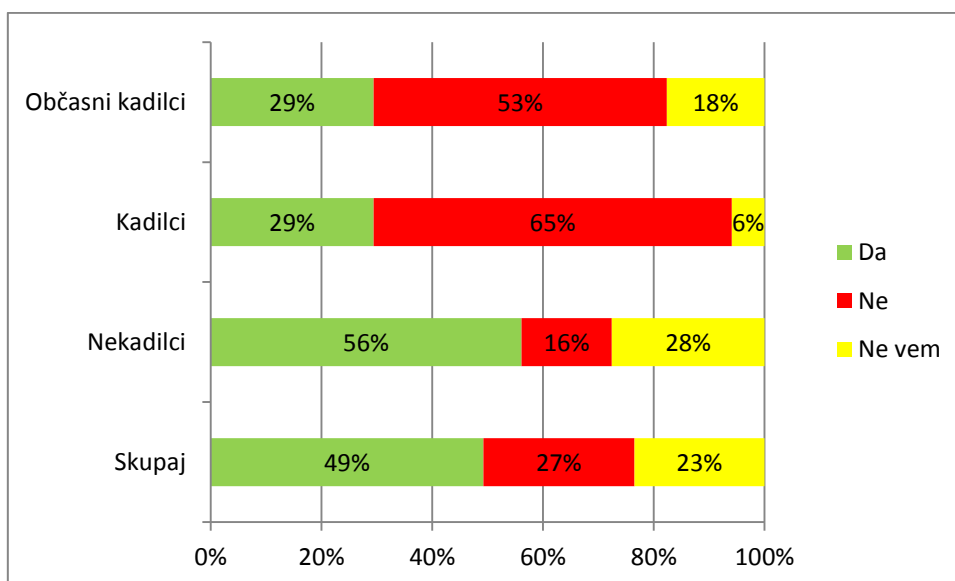
Uvedba licenc za prodajo tobačnih izdelkov

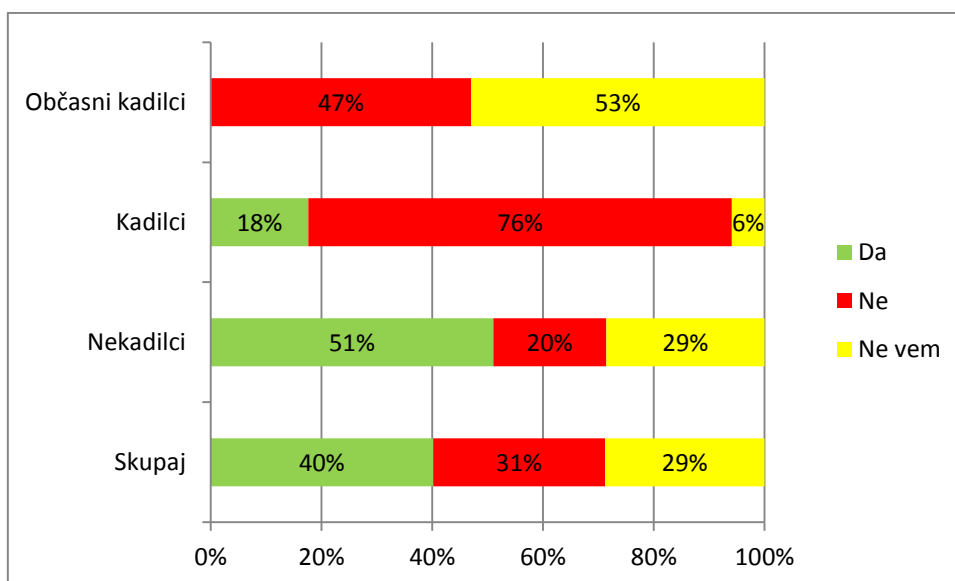
Popolna prepoved oglaševanja tobačnih izdelkov

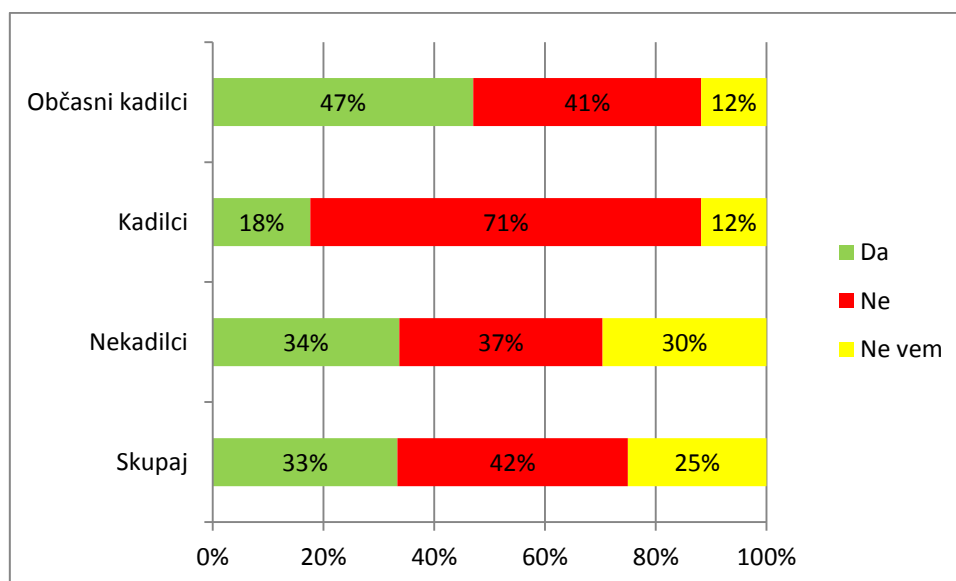
Uvedba unificirane embalaže (škatlice brez logotipov, ista pisava, ipd.)

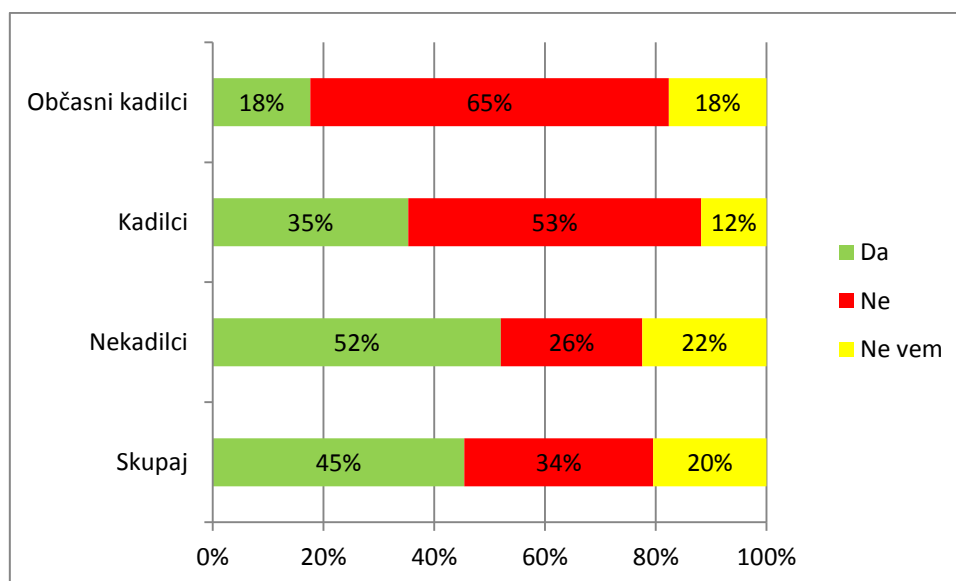
Prodaja elektronske cigarete samo v lekarnah

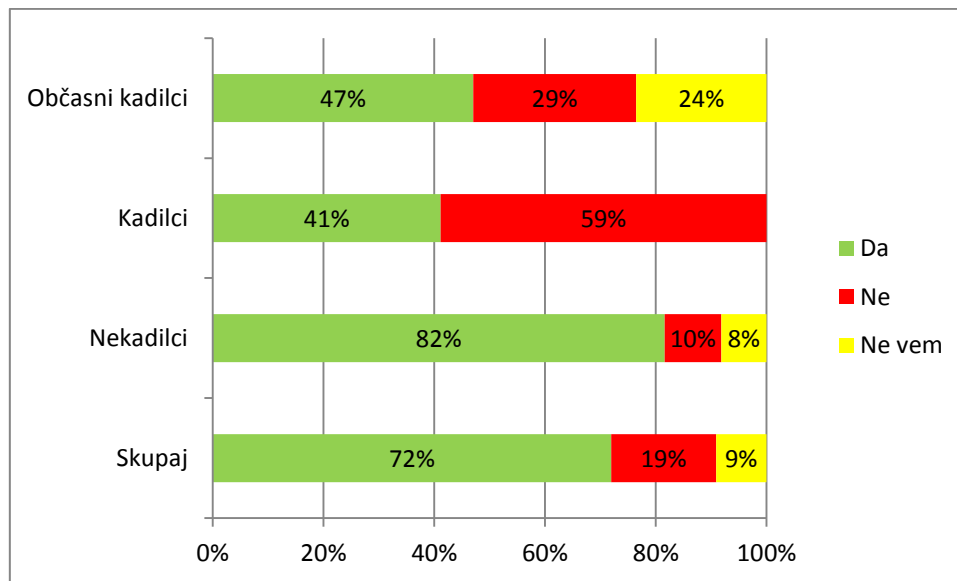
Registracija elektronske cigarete kot medicinskega pripomočka za odvajanje od kajenja

Prepoved dodanih okusov (mentol, vanilja, ipd.)

Prepoved prodaje tobačnih izdelkov v okolici šol

Predlogi udeležencev

Udeležencem je bilo postavljeno tudi vprašanje o tem, kaj bi sami želeli popraviti na področju tobačne zakonodaje. Tu so navedeni njihovi predlogi:

Predlogi na področju prodaje tobačnih izdelkov

- Omejitev števila škatlic cigaret, ki jih lahko kupiš na prodajnem mestu tobačnih izdelkov.
- Prepoved prodaje tobačnih izdelkov v okolici vseh vrtcev, šol, igrišč, na javnih prostorih in prireditvah.
- Prepoved postavitve tobačnih izdelkov blizu blagajn.
- Prepoved prodaje tobačnih izdelkov na letalskih poletih v države, ki niso del Schengenske unije.

Predlogi na področju dovoljene starostne meje za nakup tobačnih izdelkov

- Predlog zmanjšanja starostne meje na 16 let.
- Odstranitev starostne meje za nakup tobačnih izdelkov.
- Predlog dviga starostne meje na 21 let.
- Prepoved nakupa, posesti in prodaje tobačnih izdelkov mlajšim od 18 let.

Predlogi na področju nadzora nad izvajanjem zakona

- Predlog poostritve nadzora nad izpolnjevanjem ukrepov.
- Obveznost pregledovanja izpolnjevanja ukrepov enkrat letno.
- Predlog uzakonitve izvajanja »Mystery Shopping-a« ali skrivnega nakupovanja kot oblike inšpekcijskega nadzora v Zakonu o inšpekcijskem nadzoru.

Predlogi na področju kaznovanja kršitev zakona

- Uzakonitev kajenja mladoletnih kot kaznivo dejanje.
- Zvišanje kazni za kršitelje zakona.

Predlogi na področju omejitve oglaševanja tobačnih izdelkov

- Popolna prepoved oglaševanja tobačnih izdelkov.
- Prepoved prikritega oglaševanja tobačnih izdelkov v filmih.
- Prepoved vsakršne oblike doniranja s strani tobačne industrije.
- Prepoved promocije novih tobačnih izdelkov.
- Prepoved ogleda filmov, ki vsebujejo akte kajenja mlajšim od 16/18 let.
- Predlog, da se v filmih zagotovi maksimalno količino kadilcev na podlagi letnega povprečja kadilcev (to bi pomenilo, da za zdaj več kot 255 glavnih igralcev ne sme kaditi v filmu).

Predlogi na področju trošarin in cen tobačnih izdelkov

- Predlog znižanja cen.
- Predlog zvišanja trošarin na nerazumno ceno.
- Povišati cene tobačnih izdelkov toliko, da ne bi bilo več opazne razlike s cenami v sosednjih državah.
- Obveznost mesečnega višanja trošarin na tobačne izdelke.
- Usmeritev denarja od trošarin v Tobačni evro.

Predlogi na področju omejitve kajenja

- Omilitev predpisov glede prepovedi kajenja v javnih prostorih.
- Prepoved kajenja tudi na javnih odprtih prostorih (avtobusne postaje, železniške postaje, v javnih parkih, igriščih ipd.)
- Prepoved kajenja med vožnjo ter prepoved metanja ogorkov skozi okno avtomobila.
- Prepoved kajenja na javnih in zasebnih prostorih, kjer kadilci s kajenjem motijo ostale.
- Ločenost zunanjih prostorov v restavracijah in barih za kadilce in nekadilce.
- Omejitev kajenja na terasah na le zakritih (s strani javnosti nevidnih) mestih.
- Prepoved kadilnic.
- Prepoved kajenja na odru.
- Možnost kajenja za kogarkoli kjerkoli in kadarkoli.
- Uzakonitev kajenja tobaka kot ilegalno dejanje.

Predlogi na področju preventivne dejavnosti

- Obvezne preventivne delavnice o tobaku in kajenju v osnovnih šolah.
- Obvezno financiranje programov preprečevanja kajenja in prenehanja kajenja iz pridobljenih trošarin.

Predlogi na področju embaliranja tobačnih izdelkov

- Uzakonitev unificirane embalaže tobačnih izdelkov.
- Uzakonitev obveznega opozorila o 4000 snoveh in 70 rakotvornih snoveh, ki jih vsebuje cigareta, na embalaži cigaret.
- Uzakonitev obveznih sličic, ki prikazujejo bolezni, ki so posledica kajenja, na embalaži tobačnih izdelkov.

Predlogi na področju vsebine in oblike tobačnih izdelkov

- Omejitev uporabe strupenih snovi v tobačnih izdelkih.
- Prepoved razvoja novih tobačnih izdelkov in izdelkov, ki vsebujejo nikotin.
- Prepoved dodanih okusov.
- Prepoved prodaje in oglaševanja elektronskih cigaret, razen kot sredstvo za opuščanje kajenja, naprodaj v lekarni in izdano na podlagi recepta.

Predlogi na področju omejevanja delovanja tobačne industrije

- Prepoved izpostavljanja tržnih znamk, ki jih ima v lasti tobačna industrija.
- Prepoved imenovanja ulic, stavb, kompleksov, muzejev in drugih ustanov z izpeljankami besede tobak (razen pokopališč).
- Prepoved organizacije zabav z denarjem tobačne industrije (tudi posredno, preko agencij).
- Ukinitev proizvodnje tobačnih izdelkov.
- Prepoved uvoza tobačnih izdelkov v Slovenijo.